

Samenvatting

De aandacht voor veelplegers ligt zowel beleidsmatig als wetenschappelijk vooral bij de frequentie waarmee deze daders misdrijven plegen. Dat is niet gek, want veelplegers, ook wel stelselmatige daders, draaideurcriminelen of 'routiniers' genoemd, staan erom bekend dat ze veel en vaak delicten plegen en daarvoor met politie en justitie in aanraking komen. Het gaat dan vooral om vermogensdelicten en openbare-ordefeiten, hoewel ook geweldsdelicten door deze groep niet geschuwd worden. Veelplegers bezorgen de samenleving veel overlast. In beleid en wetenschap is beperkt aandacht voor de aard van het criminele gedrag van veelplegers over hun hele carrière. In deze studie onderzoeken we of veelplegers zich al dan niet specialiseren in bepaalde typen misdrijven waarvoor ze met justitie in aanraking komen. Tevens gaan we na in hoeverre ze switchen tussen typen misdrijven en of er in hun carrières patronen van switchen zijn te onderscheiden. Ook kijken we of er binnen de groep van veelplegers subgroepen zijn te onderscheiden met vergelijkbare patronen. We richten onze aandacht specifiek op de *zeer actieve veelpleger*.

De vraag naar specialisatie of veelzijdigheid onder veelplegers is zowel voor de opsporing als voor de (beleidsmatige) aanpak van deze groep daders om verschillende redenen relevant. Ten eerste kan dergelijk inzicht het beleid ten aanzien van deze groep verbeteren door het inzetten van selectieve interventies en behandelingen. In het geval veelplegers veelzijdig zijn in hun delictpatroon, is het te verwachten dat de oorzaak van het ene type delict vergelijkbaar is met die van het andere type. In dat geval liggen algemene interventies ongeacht het gepleegde misdrijf voor de hand. Als er juist sprake is van specialisatie, dan is het denkbaar dat er verschillen zijn in achterliggende oorzaken tussen verschillende groepen specialisten. Dit vraagt dan juist weer om gerichte interventies. Ten tweede kan inzicht in de mate van specialisatie behulpzaam zijn bij opsporing en risico-inschattingen van herhalingsgedrag nauwkeuriger maken. Voorspelbare patronen in de aard van de in het verleden gepleegde delicten zouden de kans op herhalingsgedrag van soortgelijke patronen in de toekomst kunnen versterken.

De centrale vraagstelling in het onderzoek is: *In hoeverre specialiseren zeer actieve veelplegers zich in hun criminele carrière naar type misdrijf, zijn daarin patronen te ontdekken en zijn er subtypen veelplegers met vergelijkbare criminele-carrièrepatronen?*

Om deze vraag te beantwoorden hebben we eerst een literatuurstudie uitgevoerd en vervolgens een empirisch onderzoek waarbij gegevens zijn gebruikt van het cohort zeer actieve veelplegers uit 2008. De informatie is afkomstig uit de Monitor Veelplegers.

Internationale studies laten vooralsnog geen eenduidige conclusie toe over de mate waarin hoogfrequente daders in hun criminele carrière specialise-

ren. Er lijkt sprake van enige specialisatie binnen de grote domeinen van geweld of vermogenscriminaliteit, maar daarbinnen switchen daders tussen diverse typen criminaliteit. Er zijn verschillen gevonden in specialisatie tussen dadergroepen (geweld, laag- en hoogfrequente plegers) en leeftijdsgroepen. Sommige studies wijzen erop dat afhankelijk van de periode waarover in een criminele carrière wordt gekeken er al dan niet sprake is van specialisatie: in de loop van hun criminele carrière gaan daders meer switchen tussen verschillende typen delicten. In hoeverre er patronen zijn te herkennen in de wijze van switchen tussen verschillende typen delicten is onbekend. Een belangrijke reden voor de verschillen tussen empirische studies betreft de gebruikte methoden van onderzoek. Verschillen in operationalisering, eenheid van analyse en analysetechniek lijken een belangrijke oorzaak waardoor er geen eenduidige conclusies kunnen worden getrokken. In de literatuur wordt dan ook aangeraden om bij het analyseren van specialisatie gebruik te maken van diverse technieken naast elkaar.

Methode

Voor dit onderzoek is het cohort van alle zeer actieve volwassen veelplegers (ZAVP's) in 2008 gebruikt. Van deze groep zijn de HKS-gegevens, insluitingsgegevens, reclasseringsgegevens, RISc en strafrechtelijke gegevens gekoppeld. De analyse-eenheid is het misdrijf zoals het is genoteerd op de dagvaarding. Deze misdrijven zijn gesorteerd naar pleegdatum per persoon, resulterend in een *sequentie* van misdrijven per persoon. Deze misdrijfsequenties zijn geanalyseerd met klassieke analysemethoden uit de criminologie voor delictspecialisatie. Daarnaast zijn de sequenties ook nog geanalyseerd met sequentieanalyse, een exploratieve data-analysemethode oorspronkelijk afkomstig uit de genetica. Om subgroepen te ontdekken zijn de misdrijfsequenties in gelijkende groepen ingedeeld door middel van clusteranalyse. De clustering is gebaseerd op gelijkenissen tussen de misdrijfsequenties. Vervolgens worden van de gevonden clusters de achtergrondkenmerken vergeleken.

Resultaten

Ten eerste zijn we voor de totale groep van ZAVP's nagegaan in welke mate er sprake is van specialisatie, waarin en welke patronen er zijn te ontdekken in de opeenvolgende misdrijven waarvoor ze in hun carrières met politie en justitie in aanraking kwamen. Uit de analyses naar de mate van specialisatie/veelzijdigheid en de sequenties van criminele carrières van de totale groep ZAVP's uit 2008 blijkt het volgende:

- Op groepsniveau is slechts in beperkte mate sprake van specialisatie (zoals gemeten met de *Forward Specialization Coefficient (FSC)*). Als de veelplegers specialiseren, dan doen ze dat in sterke mate in vermogensmisdrijven zonder geweld. Ook is er enige mate van specialisatie in andere typen misdrijven, waarvan de belangrijkste verkeersmisdrijven en openbare-ordemisdrijven en vernielingen betreffen.
- Bij het merendeel van de ZAVP's blijkt dat in hun individuele criminele carrières sprake is van veelzijdigheid in typen misdrijven waarvoor ze zijn vervolgd (zoals gemeten met de diversiteitscoëfficiënt). We zien echter veel variatie, wat betekent dat bij een deel van de ZAVP's toch ook sprake is van enige mate van specialisatie.
- De sequenties laten zien dat ZAVP's in hun carrières vaak switchen tussen typen misdrijf waarvoor ze worden vervolgd. We zien echter ook langere subsequenties van gelijksoortige misdrijven, met name vermogensmisdrijven zonder geweld. Deze misdrijven worden vaak in reeksen achter elkaar gepleegd. Een dergelijk patroon is ook te zien bij verkeers- en geweldsmisdrijven.
- Uit de dwarsdoorsnedes van de criminele-carrièresequenties blijkt dat het type misdrijf dat het meeste voorkomt over de hele carrière vermogensmisdrijven zonder geweld is en dat naarmate de sequenties langer zijn dit aandeel groter wordt.
- De gemiddelde sequentielengte van de veelplegers omvat 53 misdrijven. Ze plegen gemiddeld 5 verschillende typen misdrijven over hun geregistreerde carrière. Als we de sequenties van de veelplegers onderling vergelijkbaar maken (normaliseren), dan blijkt dat er gemiddeld in 4 op de 10 keer geswitcht wordt tussen typen misdrijven. In reeksen van opeenvolgende misdrijven van de ZAVP's blijkt dat er gemiddeld achtereenvolgens 3,2 soortgelijke misdrijven gepleegd worden.
- Tot slot suggereert de sequentieanalyse over het totale cohort van veelplegers uit 2008 dat er clusters van veelplegers zijn met vergelijkbare sequenties.

Clusteranalyses lieten zien dat op basis van de aard van hun misdrijfsequenties in de hele geregistreerde criminele carrière vijf clusters van zeer actieve veelplegers waren te onderscheiden binnen de totale groep uit 2008. Deze vijf clusters onderscheidden zich tevens duidelijk op andere criminele carrièrekenmerken, hun achtergronden en wat betreft hun verslavings- en psychische problematiek en wat betreft problemen in opleiding en arbeidssituatie. De analyses wijzen erop dat er binnen de groep veelplegers een grote mate van variatie is in de mate van specialisatie in misdrijven die ze plegen in hun carrière en in de misdrijfpatronen die ze laten zien. Ook nu geldt weer dat volledige specialisatie in de carrière nauwelijks voorkomt, maar dat er wel bepaalde patronen in de opeenvolgende typen misdrijven zijn te onderscheiden in de carrières. We hebben de volgende vijf clusters gevonden:

- *De uiteindelijke verkeersveelplegers (6,9%).* Deze veelplegers komen in hun carrière naast vermogensmisdrijven zonder geweld ook veelvuldig voor verkeersmisdrijven met politie en justitie in aanraking. Het merendeel van de veelplegers in deze groep is gemiddeld veelzijdig in hun misdrijvenpatroon. Het aandeel verkeersmisdrijven is hoog en als de carrière vordert, neemt dit alleen maar toe, terwijl het aandeel vermogensmisdrijven zonder geweld juist afneemt. De uiteindelijke verkeersveelplegers lijken vooral in het begin van hun carrière veel te switchen, maar naarmate de carrière vordert, lijken ze juist vaker te worden vervolgd voor opeenvolgende reeksen van verkeersmisdrijven. In vergelijking met de veelplegers in de andere vier clusters beginnen de veelplegers relatief laat met hun carrière en is het een gemiddelde groep wat betreft overige criminele carrièrekenmerken (gemiddelde duur, gemiddeld aantal verschillende misdrijven en gemiddeld in de mate van switchen). Ook wat betreft hun achtergronden wijken ze af van veelplegers in de andere groepen. Het gaat overwegend om een groep mannelijke veelplegers uit kleine gemeenten (minder dan 50.000 inwoners). Ongeveer een derde van de veelplegers heeft (zo nu en dan) een baan. Ook op andere gebieden functioneren ze relatief goed, met uitzondering van het gebruik van alcohol; dat wordt ingeschat als problematisch.
- *De stereotiepe continuerende vermogensveelplegers (20%).* Deze subgroep voldoet aan het algemene heersende beeld van veelplegers. Ze plegen hoofdzakelijk vermogensmisdrijven zonder geweld. Desondanks wisselen ze hun vermogensdelicten regelmatig af met een ander type misdrijf zonder een specifiek type. Deze groep heeft een relatief lage startleeftijd en een zeer lange criminele carrière met veel verschillende typen misdrijven. Deze groep veelplegers heeft echter wel reeksen van soortgelijke misdrijven achter elkaar, ze blijven als het ware hangen in hetzelfde type misdrijf. Deze groep is het meest problematisch volgens de reclasseringsdata op de gebieden verslaving, lichamelijke gezondheid en huisvesting. Ook hebben ze het hoogste percentage werkelozen/arbeidsongeschikten. Ze komen relatief vaak uit grote en middelgrote steden.
- *De snel steeds veelzijdiger wordende veelplegers (24,3%).* Deze veelplegers plegen veel vermogensmisdrijven zonder geweld, maar ook veel vernieling en openbare-ordemisdrijven en geweld. Hoe langer de carrière duurt, hoe groter het aandeel openbare-ordedelicten en geweld en hoe kleiner het aandeel vermogensdelicten zonder geweld. Zij hebben relatief de kortste carrière in vergelijking met de andere clusters, maar laten een snelle aggregatie van specialistisch naar veelzijdig zien. Wat betreft achtergronden blijken de veelplegers in dit cluster relatief vaak financiële problemen te hebben maar relatief weinig verslaving. Op de overige probleemgebieden zijn deze veelplegers gemiddeld. Verder heeft dit cluster het laagste percentage autochtonen.

- *De langzaam steeds veelzijdiger wordende veelplegers (23,3%)*. Wat betreft de verdeling van misdrijven over hun carrière lijken de veelplegers in dit cluster meer op de voorgaande twee clusters. Het aandeel vermogensmisdrijven zonder geweld is echter wat groter. Een ander verschil is dat het aandeel vermogensmisdrijven zonder geweld en geweld groter is aan het einde van de sequentie bij dit cluster. De problematiek van deze groep veelplegers zit tussen die van de veelplegers in de andere clusters in.
- *De blijvend agressieve veelplegers (25,5%)*. De veelplegers in dit cluster richten zich in hun carrière sterker dan de veelplegers in de andere clusters te richten op agressiegerelateerde misdrijven, namelijk geweld en openbare-orde- en vernielingsmisdrijven. Deze twee typen misdrijven blijken ook in de tijd vaak na elkaar voor te komen. Het cluster heeft het hoogste percentage personen van overig niet-westerse afkomst en overig niet-westers geboren. Relatie- en psychische problematiek is het meest prevalent in deze groep en ze wonen relatief het vaakst van alle clusters in kleine gemeenten van 10.000 tot 25.000 inwoners.

Slot

Uit theorie en empirisch onderzoek blijkt weinig eenduidigheid over specialisatie of veelzijdigheid van daders in de typen delicten die ze in hun carrière plegen. Uit dit onderzoek blijkt dat als we naar de patronen van opeenvolgende misdrijven in de criminele carrières van zeer actieve veelplegers kijken, er verschillende subgroepen zijn te onderscheiden. Sommige veelplegers specialiseren zich meer dan andere. Ook vindt er bij sommige veelplegers een ontwikkeling plaats in de mate van specialisatie over de criminele carrière, van vooral veelzijdig naar meer specialisatie of juist omgekeerd.

In de complete groep van zeer actieve volwassen veelplegers is een aantal profielen gevonden dat afwijkt van het ‘klassieke’ beeld van de veelpleger die bijna alleen maar vermogensmisdrijven zonder geweld pleegt. We vonden ook veelplegers die zich in de loop van hun carrière steeds meer, hoewel niet uitsluitend, gingen richten op verkeersmisdrijven. Daarnaast vonden we ook veelplegers met een sterke focus op agressiegerelateerde misdrijven, zoals geweldsmisdrijven en vernielingen en openbare-ordemisdrijven. Maar ook binnen de groep van klassieke veelplegers die in hun carrière toch vooral veel vermogensmisdrijven plegen, zijn subgroepen gevonden. Sommige veelplegers bleken al snel in hun carrière een veelzijdig misdrijvenpatroon te krijgen, terwijl andere veelplegers zich juist langzaam ontwikkelden tot veelzijdige plegers. Ook op achtergrondkenmerken bleken de gevonden groepen te verschillen.

Kortom, de groep veelplegers blijkt uiteindelijk dus minder homogeen in de mate van specialisatie of veelzijdigheid dan op basis van eerdere bevindingen en het heersende beeld kan worden aangenomen. Mogelijk bieden deze

resultaten aanknopingspunten voor aanpassing van de aanpak van veelplegers die meer wordt toegespitst op subtypen die niet aan dit beeld voldoen, zowel in de opsporing als wat betreft de interventies die ze krijgen opgelegd.